The Text

अर्जुन उवाच

संन्यासस्य महाबाहो तत्त्वमिच्छामि वेदितुम् ।

त्यागस्य च हृषीकेश पृथक्केशिनिषूदन ॥१॥

संन्यासस्य महाबाहो तत्त्वम् इच्छामि वेदितुम् । त्यागस्य च हृषीकेश पृथक् केशिनिषूदन ॥

Arjuna uvaacha

1. **sannyaasasya mahaa-baaho tattvam-ichchhaami veditum, tyaagasya cha hriṣheekesha prithak-keshi-niṣhoodana**

श्री भगवान् उवाच

काम्यानां कर्मणां न्यासं संन्यासं कवयो विदुः ।

सर्वकर्मफलत्यागं प्राहुस्त्यागं विचक्षणाः ॥२॥

काम्यानाम् कर्मणाम् न्यासम् संन्यासम् कवयः विदुः ।

सर्व कर्मफल त्यागम् प्राहुः त्यागम् विचक्षणाः ॥

Shree bhagavaan uvaacha

2. **kaamyaanaaṅ karmaṇaan nyaasan sannyaasaṅ kavayo viduḥ, sarva-karma-phala-tyaagam praahus-tyaagam vichakṣhaṇaaḥ**

त्याज्यं दोषवदित्येके कर्म प्राहुर्मनीषिणः ।

यज्ञदानतपःकर्म न त्याज्यमिति चापरे ॥३॥

त्याज्यम् दोषवत् इति एके कर्म प्राहुः मनीषिणः । यज्ञदानतपःकर्म न त्याज्यम् इति च अपरे ॥

3. **tyaajyan doṣhavad-ity-eke karma praahur-maneeṣhiṇaḥ, yajña-daana-tapaḥ karma na tyaajyam-iti cha-apare**

निश्चयं मे शृणु तत्र त्यागे भरतसत्तम ।

त्यागो हि पुरुषव्याघ्र त्रिविधः संप्रकीर्तितः ॥४॥

निश्चयम् मे शृणु तत्र त्यागे भरतसत्तम । त्यागः हि पुरुषव्याघ्र त्रिविधः संप्रकीर्तितः ॥

4. **nishchayam me shriṇu tatra tyaage bharata-sattama, tyaago hi puruṣha-vyaaghra trividhaḥ sam-prakeertitaḥ**

यज्ञदानतपःकर्म न त्याज्यं कार्यमेव तत् ।

यज्ञो दानं तपश्चैव पावनानि मनीषिणाम् ॥५॥

यज्ञदानतपःकर्म न त्याज्यम् कार्यम् एव तत् । यज्ञः दानम् तपः च एव पावनानि मनीषिणाम् ॥

5. yajña-daana-tapaḥ karma na tyaajyam kaaryam-eva tat, yajño daanan tapash-cha-iva paavanaani maneeṣhiṇaam

एतान्यपि तु कर्माणि सङ्गं त्यक्त्वा फलानि च ।

कर्त्तव्यानीति मे पार्थ निश्चितं मतमुत्तमम् ॥६॥

एतानि अपि तु कर्माणि सङ्गम् त्यक्त्वा फलानि च ।

कर्त्तव्यानि इति मे पार्थ निश्चितम् मतम् उत्तमम् ॥

6. etaany-api tu karmaaṇi saṅgan tyaktvaa phalaani cha, karttavyaane-eti me paartha nishchitam matam-uttamam

नियतस्य तु संन्यासः कर्मणो नोपपद्यते ।

मोहात्तस्य परित्यागस्तामसः परिकीर्तितः ॥७॥

नियतस्य तु संन्यासः कर्मणः न उपपद्यते । मोहात् तस्य परित्यागः तामसः परिकीर्तितः ॥

7. niyatasya tu sannyaasaḥ karmaṇo n-opapadyate, mohaat-tasya parityaagas-taamasaḥ parikeertitaḥ

दुःखमित्येव यत् कर्म कायक्लेशभयात् त्यजेत् ।

स कृत्वा राजसं त्यागं नैव त्यागफलं लभेत् ॥८॥

दुःखम् इति एव यत् कर्म कायक्लेशभयात् त्यजेत् ।

सः कृत्वा राजसम् त्यागम् न एव त्यागफलम् लभेत् ॥

8. duḥkham-ity-eva yat karma kaaya-klesha-bhayaat tyajet, sa kritvaa raajasan tyaagan na-iva tyaaga-phalam labhet

कार्यमित्येव यत्कर्म नियतं क्रियतेऽर्जुन ।

सङ्गंत्यक्त्वा फलं चैव स त्यागः सात्त्विको मतः ॥९॥

कार्यम् इति एव यत् कर्म नियतम् क्रियते अर्जुन ।

सङ्गम् त्यक्त्वा फलम् च एव सः त्यागः सात्त्विकः मतः ॥

9. kaaryam-ity-eva yat-karma niyataṅ kriyate'rjuna, saṅgan-tyaktvaa phalañ chaiva sa tyaagaḥ saattviko mataḥ

न द्वेष्ट्यकुशलं कर्म कुशले नानुषज्जते ।

त्यागी सत्त्वसमाविष्टो मेधावी छिन्नसंशयः ॥१०॥

न द्वेष्टि अकुशलम् कर्म कुशले न अनुषज्जते । त्यागी सत्त्वसमाविष्टो मेधावी छिन्नसंशयः ॥

10. na dveṣhṭy-akushalaṅ karma kushale na-anuṣhajjate, tyaagee sattva-sam-aaviṣhṭo medhaavee chhinnasañshayaḥ

नहि देहभृता शक्यं त्यक्तुं कर्माण्यशेषतः ।

यस्तु कर्मफलत्यागी स त्यागीत्यभिधीयते ॥११॥

नहि देहभृता शक्यम् त्यक्तुम् कर्माणि अशेषतः ।

यः तु कर्मफलत्यागी सः त्यागी इति अभिधीयते ॥

11. nahi deha-bhritaa shakyan tyaktuṅ karmaaṇy-asheṣhataḥ, yas-tu karma-phala-tyaagee sa tyaage-ety-abhidheeyate

अनिष्टमिष्टं मिश्रं च त्रिविधं कर्मणः फलम् ।

भवत्यत्यागिनां प्रेत्य न तु संन्यासिनां क्वचित् ॥१२॥

अनिष्टम् इष्टम् मिश्रम् च त्रिविधम् कर्मणः फलम् ।

भवति अत्यागिनाम् प्रेत्य न तु संन्यासिनाम् क्वचित् ॥

12. aniṣhṭam-iṣhṭam mishrañ cha trividhaṅ karmaṇaḥ phalam, bhavaty-atyaaginaam pretya na tu sannyaasinaaṅ kvachit

पञ्चैतानि महाबाहो कारणानि निबोध मे ।

सांख्ये कृतान्ते प्रोक्तानि सिद्धये सर्वकर्मणाम् ॥१३॥

पञ्च एतानि महाबाहो कारणानि निबोध मे । सांख्ये कृतान्ते प्रोक्तानि सिद्धये सर्वकर्मणाम् ॥

13. pañcha-itaani mahaa-baaho kaaraṇaani nibodha me, saaṅkhye kritaante proktaani siddhaye sarva-karmaṇaam

अधिष्ठानं तथा कर्ता करणं च पृथग्विधम् ।

विविधाश्च पृथक्चेष्टा दैवं चैवात्र पञ्चमम् ॥१४॥

अधिष्ठानम् तथा कर्ता करणम् च पृथक् विधम् ।

विविधाः च पृथक् चेष्टाः दैवम् च एव अत्र पञ्चमम् ॥

14. adhiṣhṭhaanan tathaa kartaa karaṇañ cha prithag-vidham, vividhaash-cha prithak-cheṣhṭaa daivañ cha-iva-atra pañchamam

शरीरवाङ्मनोभिर्यत् कर्म प्रारभते नरः ।

न्याय्यं वा विपरीतं वा पञ्चैते तस्य हेतवः ॥१५॥

शरीर वाङ् मनोभिः यत् कर्म प्रारभते नरः । न्याय्यम् वा विपरीतम् वा पञ्च एते तस्य हेतवः ॥

15. shareera-vaaṅ-manobhir-yat karma praarabhate naraḥ, nyaayyam vaa vipareetam vaa pañcha-ite tasya hetavaḥ

तत्रैवं सति कर्त्तारमात्मानं केवलं तु यः ।

पश्यत्यकृतबुद्धित्वान्न स पश्यति दुर्मतिः ॥१६॥

तत्र एवम् सति कर्त्तारम् आत्मानम् केवलम् तु यः ।

पश्यति अकृतबुद्धित्वात् न सः पश्यति दुर्मतिः ॥

16. tatra-ivan sati karttaaram-aatmaanaṅ kevalan tu yaḥ, pashyaty-akrita-buddhitvaan-na sa pashyati durmatiḥ

यस्य नाहंकृतो भावो बुद्धिर्यस्य न लिप्यते ।

हत्वाऽपि स इमाँल्लोकान् न हन्ति न निबध्यते ॥१७॥

यस्य न अहंकृतः भावः बुद्धिः यस्य न लिप्यते ।

हत्वा अपि सः इमान् लोकान् न हन्ति न निबध्यते ॥

17. yasya na-ahaṅkrito bhaavo buddhir-yasya na lipyate, hatvaa'pi sa imaaṃ-llokaan na-hanti na nibadhyate

ज्ञानं ज्ञेयं परिज्ञाता त्रिविधा कर्मचोदन ।

करणं कर्म कर्त्तेति त्रिविधः कर्मसंग्रहः ॥१८॥

ज्ञानम् ज्ञेयम् परिज्ञाता त्रिविधा कर्मचोदन । करणम् कर्म कर्त्ता इति त्रिविधः कर्मसंग्रहः ॥

18. jñaanañ jñeyam parijñaataa trividhaa karmachodana, karaṇaṅ karma kartt-eti trividhaḥ karma-saṅgrahaḥ

ज्ञानं कर्म च कर्त्ता च त्रिधैव गुणभेदतः ।

प्रोच्यते गुणसंख्याने यथावच्छृणु तान्यपि ॥१९॥

ज्ञानम् कर्म च कर्त्ता च त्रिधा एव गुणभेदतः । प्रोच्यते गुणसंख्याने यथावत् शृणु तानि अपि ॥

19. jñaanaṅ karma cha karttaa cha tridha-iva guṇa-bhedataḥ, prochyate guṇa-saṅkhyaane yathaavach-chhriṇu taany-api

सर्वभूतेषु येनैकं भावमव्ययमीक्षते ।

अविभक्तं विभक्तेषु तज्ज्ञानं विद्धि सात्त्विकम् ॥२०॥

सर्वभूतेषु येन एकम् भावम् अव्ययम् ईक्षते । अविभक्तम् विभक्तेषु तत् ज्ञानम् विद्धि सात्त्विकम् ॥

20. sarva-bhooteṣhu yena-ikam bhaavam-avyayam-eekṣhate, avibhaktam vibhakteṣhu taj-jñaanam viddhi saattvikam

पृथक्त्वेन तु यज्ज्ञानं नानाभावान् पृथग्विधान् ।

वेत्ति सर्वेषु भूतेषु तज्ज्ञानं विद्धि राजसम् ॥२१॥

पृथक्त्वेन तु यत् ज्ञानम् नानाभावान् पृथक् विधान् ।
वेत्ति सर्वेषु भूतेषु तत् ज्ञानम् विद्धि राजसम् ॥

21. prithaktvena tu yaj-jñaanan naanaa-bhaavaan prithag-vidhaan, vetti sarveṣhu bhooteṣhu taj-jñaanam viddhi raajasam

यत्तु कृत्स्नवदेकस्मिन् कार्ये सक्तमहैतुकम् ।

अतत्त्वार्थवदल्पं च तत्तामसमुदाहृतम् ॥२२॥

यत् तु कृत्स्नवत् एकस्मिन् कार्ये सक्तम् अहैतुकम् ।
अतत्त्वार्थवद् अल्पम् च तत् तामसम् उदाहृतम् ॥

22. yat-tu kritsnavad-ek-asmin kaarye saktam-ahaitukam, atattvaarthavad-alpañ cha tat-taamasam-udaahritam

नियतं सङ्गरहितमरागद्वेषतः कृतम् ।

अफलप्रेप्सुना कर्म यत् तत्सात्त्विकमुच्यते ॥२३॥

नियतम् सङ्गरहितम् अरागद्वेषतः कृतम् । अफलप्रेप्सुना कर्म यत् तत् सात्त्विकम् उच्यते ॥

23. niyatan saṅga-rahitam-araaga-dveṣhataḥ kritam, aphala-prepsunaa karma yat tat-saattvikam-uchyate

यत्तु कामेप्सुना कर्म साहङ्कारेण वा पुनः ।

क्रियते बहुलायासं तद्राजसमुदाहृतम् ॥२४॥

यत् तु कामेप्सुना कर्म साहङ्कारेण वा पुनः । क्रियते बहुलायासम् तत् राजसम् उदाहृतम् ॥

24. yat-tu kaam-epsunaa karma saahaṅkaareṇa vaa punaḥ, kriyate bahulaayaasan tad-raajasam-udaahritam

अनुबन्धं क्षयं हिंसामनवेक्ष्य च पौरुषम् ।

मोहादारभ्यते कर्म यत्तत्तामसमुच्यते ॥२५॥

अनुबन्धम् क्षयम् हिंसाम् अनवेक्ष्य च पौरुषम् । मोहात् आरभ्यते कर्म यत् तत् तामसम् उच्यते ॥

25. anubandhaṅ kṣhayaṅ hinsaam-anavekṣhya cha pauruṣham, mohaad-aarabhyate karma yat-tat-taamasam-uchyate

मुक्तसङ्गोऽनहंवादी धृत्युत्साहसमन्वितः ।

सिद्ध्यसिद्ध्योर्निर्विकारः कर्त्ता सात्त्विक उच्यते ॥२६॥

मुक्तसङ्गः अनहम् वादी धृति उत्साह समन्वितः ।

सिद्ध्यसिद्ध्योः निर्विकारः कर्त्ता सात्त्विकः उच्यते ॥

26. mukta-saṅgo'naham-vaadee dhrity-utsaaha-samanvitaḥ, siddhy-asiddhyor-nirvikaaraḥ karttaa saattvika uchyate

रागी कर्मफलप्रेप्सुर्लुब्धो हिंसात्मकोऽशुचिः ।

हर्षशोकान्वितः कर्त्ता राजसः परिकीर्तितः ॥२७॥

रागी कर्मफलप्रेप्सुः लुब्धः हिंसात्मकः अशुचिः । हर्षशोकान्वितः कर्त्ता राजसः परिकीर्तितः ॥

27. raagee karma-phala-prepsur-lubdho hinsaatmako'shuchiḥ, harṣha-shoka-anvitaḥ karttaa raajasaḥ parikeertitaḥ

अयुक्तः प्राकृतः स्तब्धः शठो नैष्कृतिकोऽलसः ।

विषादी दीर्घसूत्री च कर्त्ता तामस उच्यते ॥२८॥

अयुक्तः प्राकृतः स्तब्धः शठः नैष्कृतिकः अलसः । विषादी दीर्घसूत्री च कर्त्ता तामसः उच्यते ॥

28. ayuktaḥ praakritaḥ stabdhaḥ shaṭho naiṣhkritiko'lasaḥ, viṣhaadee deergha-sootree cha karttaa taamasa uchyate

बुद्धेर्भेदं धृतेश्चैव गुणतस्त्रिविधं शृणु ।

प्रोच्यमानमशेषेण पृथक्त्वेन धनञ्जय ॥२९॥

बुद्धेः भेदम् धृतेः च एव गुणतः त्रिविधम् शृणु । प्रोच्यमानम् अशेषेण पृथक्त्वेन धनञ्जय ॥

29. buddher-bhedan dhritesh-cha-iva guṇatas-trividhañ shriṇu,
prochyamaanam-asheṣheṇa prithaktvena dhanañjaya

प्रवृत्तिं च निवृत्तिं च कार्याकार्ये भयाभये ।

बन्धं मोक्षं च या वेत्ति बुद्धिः सा पार्थ सात्त्विकी ॥३०॥

प्रवृत्तिम् च निवृत्तिम् च कार्य अकार्ये भय अभये ।

बन्धम् मोक्षम् च या वेत्ति बुद्धिः सा पार्थ सात्त्विकी ॥

30. pravrittiñ cha nivrittiñ cha kaarya-akaarye bhaya-abhaye,
bandham mokṣhañ cha yaa vetti buddhiḥ saa paartha saattvikee

यया धर्ममधर्मं च कार्यं चाकार्यमेव च ।

अयथावत्प्रजानाति बुद्धिः सा पार्थ राजसी ॥३१॥

यया धर्मम् अधर्मम् च कार्यम् च अकार्यम् एव च ।

अयथावत् प्रजानाति बुद्धिः सा पार्थ राजसी ॥

31. yayaa dharmam-adharmañ cha kaaryañ ch aakaaryam-eva cha,
ayathaavat-prajaanaati buddhiḥ saa paartha raajasee

अधर्मं धर्ममिति या मन्यते तमसाऽऽवृता ।

सर्वार्थान् विप्रीतांश्च बुद्धिः सा पार्थ तामसी ॥३२॥

अधर्मम् धर्मम् इति या मन्यते तमसा आवृता । सर्वार्थान् विप्रीतान् च बुद्धिः सा पार्थ तामसी ॥

32. adharman dharmam-iti yaa manyate tamasaa''vritaa,
sarvaarthaan vipreetaañsh-cha buddhiḥ saa paartha taamasee

धृत्या यया धारयते मनः प्राणेन्द्रियक्रियाः ।

योगेनाव्यभिचारिण्या धृतिः सा पार्थ सात्त्विकी ॥३३॥

धृत्या यया धारयते मनः प्राण इन्द्रियक्रियाः ।

योगेना अव्यभिचारिण्या धृतिः सा पार्थ सात्त्विकी ॥

33. dhrityaa yayaa dhaarayate manaḥ praaṇ-endriya-kriyaaḥ,
yogena-avyabhichaariṇyaa dhritiḥ saa paartha saattvikee

यया तु धर्मकामार्थान् धृत्या धारयतेऽर्जुन ।

प्रसङ्गेन फलाकांक्षी धृतिः सा पार्थ राजसी ॥३४॥

यया तु धर्मकामार्थान् धृत्या धारयते अर्जुन । प्रसङ्गेन फलाकांक्षी धृतिः सा पार्थ राजसी ॥

34. yayaa tu dharma-kaama-arthaan dhrityaa dhaarayate'rjuna, prasaṅgena phal-aakaaṅkṣhee dhritiḥ saa paartha raajasee

यया स्वप्नं भयं शोकं विषादं मदमेव च ।

न विमुञ्चति दुर्मेधा धृतिः सा पार्थ तामसी ॥३५॥

यया स्वप्नम् भयम् शोकम् विषादम् मदम् एव च ।

न विमुञ्चति दुर्मेधाः धृतिः सा पार्थ तामसी ॥

35. yayaa svapnam bhayañ shokam viṣhaadam madam-eva cha, na vimuñchati dur-medhaa dhritiḥ saa paartha taamasee

सुखं त्विदानीं त्रिविधं शृणु मे भरतर्षभ ।

अभ्यासाद्रमते यत्र दुःखान्तं च निगच्छति ॥३६॥

सुखम् तु इदानीम् त्रिविधम् शृणु मे भरतर्षभ । अभ्यासात् रमते यत्र दुःखान्तम् च निगच्छति ॥

36. sukhan tv-idaaneen trividhañ shriṇu me bharatar-ṣhabha, abhyaasaad-ramate yatra duḥkha-antañ cha nigachchhati

यत्तदग्रे विषमिव परिणामेऽमृतोपमम् ।

तत्सुखं सात्त्विकं प्रोक्तमात्मबुद्धिप्रसादजम् ॥३७॥

यत् तत् अग्रे विषम् इव परिणामे अमृत उपमम् ।

तत् सुखम् सात्त्विकम् प्रोक्तम् आत्मबुद्धिप्रसादजम् ॥

37. yat-tad-agre viṣham-iva pariṇaame'mrit-opamam, tat-sukhan saattvikam proktam-aatma-buddhi-prasaadajam

विषयेन्द्रियसंयोगाद् यत्तदग्रेऽमृतोपमम् ।

परिणामे विषमिव तत्सुखं राजसं स्मृतम् ॥३८॥

विषय इन्द्रिय संयोगाद् यत् तत् अग्रे अमृत उपमम् ।

परिणामे विषम् इव तत् सुखम् राजसम् स्मृतम् ॥

38. viṣhay-endriya-sañyogaad yat-tad-agre'mrit-opamam, pariṇaame viṣham-iva tat-sukhaṇ raajasan smritam

यदग्रे चानुबन्धे च सुखं मोहनमात्मनः ।

निद्रालस्यप्रमादोत्थं तत्तामसमुदाहृतम् ॥३९॥

यत् अग्रे च अनुबन्धे च सुखम् मोहनम् आत्मनः ।

निद्रा आलस्य प्रमाद उत्थम् तत् तामसम् उदाहृतम् ॥

39. yadagre cha-anubandhe cha sukham mohanam-aatmanaḥ, nidraalasya-pramaad-otthan tat-taamasam-udaahritam

न तदस्ति पृथिव्यां वा दिवि देवेषु वा पुनः ।

सत्त्वं प्रकृतिजैर्मुक्तं यदेभिः स्यात्त्रिभिर्गुणैः ॥४०॥

न तत् अस्ति पृथिव्याम् वा दिवि देवेषु वा पुनः ।

सत्त्वम् प्रकृतिजैः मुक्तम् यत् एभिः स्यात् त्रिभिः गुणैः ॥

40. na tad-asti prithivyaam vaa divi deveṣhu vaa punaḥ, sattvam prakritijair-muktañ yad-ebhiḥ syaat-tribhir-guṇaiḥ

ब्राह्मणक्षत्रियविशां शूद्राणां च परंतप ।

कर्माणि प्रविभक्तानि स्वभावप्रभवैर्गुणैः ॥४१॥

ब्राह्मण क्षत्रिय विशाम् शूद्राणाम् च परंतप । कर्माणि प्रविभक्तानि स्वभावप्रभवैः गुणैः ॥

41. braahmaṇa-kṣhatriya-vishaañ shoodraaṇaañ cha parantapa, karmaaṇi pravibhaktaani svabhaava-prabhavair-guṇaiḥ

शमो दमस्तपः शौचं क्षान्तिरार्जवमेव च ।

ज्ञानं विज्ञानमास्तिक्यं ब्रह्मकर्म स्वभावजम् ॥४२॥

शमः दमः तपः शौचम् क्षान्तिः आर्जवम् एव च ।

ज्ञानम् विज्ञानम् आस्तिक्यम् ब्रह्मकर्म स्वभावजम् ॥

42. shamo damastapaḥ shauchaṅ kṣhaantir-aarjavam-eva cha, jñaanam vijñaanam-aastikyam brahma-karma svabhaavajam

शौर्यं तेजो धृतिर्दाक्ष्यं युद्धे चाप्यपलायनम् ।

दानमीश्वरभावश्च क्षात्रं कर्म स्वभावजम् ॥४३॥

शौर्यम् तेजः धृतिः दाक्ष्यम् युद्धे च अपि अपलायनम् ।

दानम् ईश्वरभावः च क्षात्रम् कर्म स्वभावजम् ॥

43. shauryan tejo dhritir-daakṣhyañ yuddhe cha-apy-apalaayanam, daanam-eeshvara-bhaavash-cha kṣhaatraṅ karma svabhaavajam

कृषिगोरक्ष्यवाणिज्यं वैश्यकर्म स्वभावजम् ।

परिचर्यात्मकं कर्म शूद्रस्यापि स्वभावजम् ॥४४॥

कृषि गोरक्ष्य वाणिज्यम् वैश्यकर्म स्वभावजम् । परिचर्यात्मकम् कर्म शूद्रस्य अपि स्वभावजम् ॥

44. kriṣhi-gorakṣhya-vaaṇijyam vaishya-karma svabhaavajam, paricharyaatmakaṅ karma shoodrasya-api svabhaavajam

स्वे स्वे कर्मण्यभिरतः संसिद्धिं लभते नरः ।

स्वकर्मनिरतः सिद्धिं यथा विन्दति तच्छृणु ॥४५॥

स्वे स्वे कर्मणि अभिरतः संसिद्धिम् लभते नरः । स्वकर्मनिरतः सिद्धिम् यथा विन्दति तत् शृणु ॥

45. sve sve karmaṇy-abhirataḥ sansiddhim labhate naraḥ, svakarma-nirataḥ siddhiñ yathaa vindati tach-chhriṇu

यतः प्रवृत्तिर्भूतानां येन सर्वमिदं ततम् ।

स्वकर्मणा तमभ्यर्च्य सिद्धिं विन्दति मानवः ॥४६॥

यतः प्रवृत्तिः भूतानाम् येन सर्वम् इदम् ततम् ।
स्वकर्मणा तम् अभि अर्च्य सिद्धिम् विन्दति मानवः ॥

46. yataḥ pravrittir-bhootaanaañ yena sarvam-idan tatam, sva-karmaṇaa tam-abhy-archya siddhim vindati maanavaḥ

श्रेयान् स्वधर्मो विगुणः परधर्मात्स्वनुष्ठितात् ।

स्वभावनियतं कर्म कुर्वन्नाप्नोति किल्विषम् ॥४७॥

श्रेयान् स्वधर्मः विगुणः परधर्मात् स्वनुष्ठितात् ।
स्वभावनियतम् कर्म कुर्वन् न आप्नोति किल्विषम् ॥

47. shreyaan sva-dharmo viguṇaḥ para-dharmaat-svanuṣhṭhitaat, svabhaava-niyataṅ karma kurvan-n-aapnoti kilviṣham

सहजं कर्म कौन्तेय सदोषमपि न त्यजेत् ।

सर्वारम्भा हि दोषेण धूमेनाग्निरिवावृताः ॥४८॥

सहजम् कर्म कौन्तेय सदोषम् अपि न त्यजेत् ।
सर्व आरम्भा हि दोषेण धूमेन अग्निः इव आवृताः ॥

48. sahajaṅ karma kaunteya sadoṣham-api na tyajet, sarv-aarambhaa hi doṣheṇa dhoomena-agnir-iv-aavritaaḥ

असक्तबुद्धिः सर्वत्र जितात्मा विगतस्पृहः ।
नैष्कर्म्यसिद्धिं परमां संन्यासेनाधिगच्छति ॥४९॥

असक्तबुद्धिः सर्वत्र जितात्मा विगतस्पृहः । नैष्कर्म्यसिद्धिम् परमाम् संन्यासेन अधिगच्छति ॥

49. asakta-buddhiḥ sarvatra jit-aatmaa vigata-sprihaḥ, naiṣhkarmya-siddhim paramaan sannyaasena-adhigachchhati

सिद्धिं प्राप्तो यथा ब्रह्म तथाप्नोति निबोध मे ।
समासेनैव कौन्तेय निष्ठा ज्ञानस्य या परा ॥५०॥

सिद्धिम् प्राप्तः यथा ब्रह्म तथा आप्नोति निबोध मे । समासेन एव कौन्तेय निष्ठा ज्ञानस्य या परा ॥

50. siddhim praapto yathaa brahma tath-aapnoti nibodha me, samaasena-iva kaunteya niṣhṭhaa jñaanasya yaa paraa

बुद्ध्या विशुद्धया युक्तो धृत्याऽऽत्मानं नियम्य च ।
शब्दादीन्विषयांस्त्यक्त्वा रागद्वेषौ व्युदस्य च ॥५१॥

बुद्ध्या विशुद्धया युक्तः धृत्या आत्मानम् नियम्य च ।
शब्दादीन् विषयान् त्यक्त्वा रागद्वेषौ व्युदस्य च ॥

51. buddhyaa vishuddhayaa yukto dhrityaa''tmaanan niyamya cha, shabdaadeen-viṣhayaans-tyaktvaa raaga-dveṣhau vyudasya cha

विविक्तसेवी लघ्वाशी यतवाक्कायमानसः ।
ध्यानयोगपरो नित्यं वैराग्यं समुपाश्रितः ॥५२॥

विविक्तसेवी लघ्वाशी यत वाक् काय मानसः ।
ध्यान योग परः नित्यम् वैराग्यम् सम् उपाश्रितः ॥

52. vivikta-sevee laghvaashee yata-vaak-kaaya-maanasaḥ, dhyaana-yoga-paro nityam vairaagyan sam-upaashritaḥ

अहङ्कारं बलं दर्पं कामं क्रोधं परिग्रहम् ।

विमुच्य निर्ममः शान्तो ब्रह्मभूयाय कल्पते ॥५३॥

अहङ्कारम् बलम् दर्पम् कामम् क्रोधम् परिग्रहम् । विमुच्य निर्ममः शान्तः ब्रह्मभूयाय कल्पते ॥

53. ahaṅkaaram balan darpaṅ kaamaṅ krodham parigraham, vimuchya nirmamaḥ shaanto brahma-bhooyaaya kalpate

ब्रह्मभूतः प्रसन्नात्मा न शोचति न कांक्षति ।

समः सर्वेषु भूतेषु मद्भक्तिं लभते पराम् ॥५४॥

ब्रह्मभूतः प्रसन्नात्मा न शोचति न कांक्षति । समः सर्वेषु भूतेषु मद्भक्तिम् लभते पराम् ॥

54. brahma-bhootaḥ prasann-aatmaa na shochati na kaaṅkṣhati, samaḥ sarveṣhu bhooteṣhu mad-bhaktim labhate paraam

भक्त्या मामभिजानाति यावान्यश्चास्मि तत्त्वतः ।

ततो मां तत्त्वतो ज्ञात्वा विशते तदनन्तरम् ॥५५॥

भक्त्या माम् अभिजानाति यावान् यः च अस्मि तत्त्वतः ।

ततः माम् तत्त्वतः ज्ञात्वा विशते तदनन्तरम् ॥

55. bhaktyaa maam-abhijaanaati yaavaan yash-cha-asmi tattvataḥ, tato maan tattvato jñaatvaa vishate tad-anantaram

सर्वकर्माण्यपि सदा कुर्वाणो मद्व्यपाश्रयः ।

मत्प्रसादादवाप्नोति शाश्वतं पदमव्ययम् ॥५६॥

सर्वकर्माणि अपि सदा कुर्वाणः मद्व्यपाश्रयः ।

मत्प्रसादात् अवाप्नोति शाश्वतम् पदम् अव्ययम् ॥

56. sarva-karmaaṇy-api sadaa kurvaaṇo madvyap-aashrayaḥ, mat-prasaadaad-avaapnoti shaashvatam padam-avyayam

चेतसा सर्वकर्माणि मयि संन्यसय मत्परः ।

बुद्धियोगमुपाश्रित्य मच्चित्तः सततं भव ॥५७॥

चेतसा सर्वकर्माणि मयि संन्यसय मत्परः । बुद्धियोगम् उपाश्रित्य मच्चित्तः सततम् भव ॥

57. chetasaa sarva-karmaaṇi mayi sannyasaya matparaḥ, buddhi-yogam-upaashritya machchittaḥ satatam bhava

मच्चित्तः सर्वदुर्गाणि मत्प्रसादात्तरिष्यसि ।

अथ चेत्त्वहमहङ्कारान्न श्रोष्यसि विनंक्ष्यसि ॥५८॥

मच्चित्तः सर्वदुर्गाणि मत्प्रसादात् तरिष्यसि ।

अथ चेत् त्वहम् अहङ्कारात् न श्रोष्यसि विनंक्ष्यसि ॥

58. machchittaḥ sarva-durgaaṇi matprasaadaat-tariṣhyasi, atha chet-tvaham-ahaṅkaaraan-na shroṣhyasi vinaṅkṣhyasi

यदहङ्कारमाश्रित्य न योत्स्य इति मन्यसे ।

मिथ्यैष व्यवसायस्ते प्रकृतिस्त्वां नियोक्ष्यति ॥५९॥

यत् अहङ्कारम् आश्रित्य न योत्स्य इति मन्यसे ।

मिथ्या एषः व्यवसायः ते प्रकृतिः त्वाम् नियोक्ष्यति ॥

59. yad-ahaṅkaaram-aashritya na yotsya iti manyase, mithya-iṣha vyavasaayas-te prakritis-tvaan niyokṣhyati

स्वभावजेन कौन्तेय निबद्धः स्वेन कर्मणा ।

कर्तुं नेच्छसि यन्मोहात् करिष्यस्यवशोऽपि तत् ॥६०॥

स्वभावजेन कौन्तेय निबद्धः स्वेन कर्मणा ।

कर्तुम् न इच्छसि यत् मोहात् करिष्यसि अवशः अपि तत् ॥

60. svabhaavajena kaunteya nibaddhaḥ svena karmaṇaa, kartun n-echchhasi yan-mohaat kariṣhyasy-avasho'pi tat

ईश्वरः सर्वभूतानां हृद्देशेऽर्जुन तिष्ठति ।

भ्रामयन् सर्वभूतानि यन्त्रारूढानि मायया ॥६१॥

ईश्वरः सर्वभूतानाम् हृद्देशे अर्जुन तिष्ठति । भ्रामयन् सर्वभूतानि यन्त्रारूढानि मायया ॥

61. eeshvaraḥ sarva-bhootaanaaṅ hrid-deshe'rjuna tiṣhṭhati, bhraamayan sarva-bhootaani yantr-aarooḍhaani maayayaa

तमेव शरणं गच्छ सर्वभावेन भारत ।

तत्प्रसादात्परां शान्तिं स्थानं प्राप्स्यसि शाश्वतम् ॥६२॥

तम् एव शरणम् गच्छ सर्वभावेन भारत ।

तत् प्रसादात् पराम् शान्तिम् स्थानम् प्राप्स्यसि शाश्वतम् ॥

62. tam-eva sharaṇaṅ gachchha sarva-bhaavena bhaarata, tat-prasaadaat-paraañ shaantin sthaanam praapsyasi shaashvatam

इति ते ज्ञानमाख्यातं गुह्याद् गुह्यतरं मया ।

विमृश्यैतदशेषेण यथेच्छसि तथा कुरु ॥६३॥

इति ते ज्ञानम् आख्यातम् गुह्यात् गुह्यतरम् मया ।

विमृश्य एतत् अशेषेण यथा इच्छसि तथा कुरु ॥

63. iti te jñaanam-aakhyaataṅ guhyaad guhyataram mayaa, vimrishya-itad-asheṣheṇa yath-echchhasi tathaa kuru

सर्वगुह्यतमं भूयः शृणु मे परमं वचः ।

इष्टोऽसि मे दृढमिति ततो वक्ष्यामि ते हितम् ॥६४॥

सर्वगुह्यतमम् भूयः शृणु मे परमम् वचः । इष्टः असि मे दृढम् इति ततः वक्ष्यामि ते हितम् ॥

64. sarva-guhya-tamam bhooyaḥ shriṇu me paramam vachaḥ, iṣhṭo'si me driḍham-iti tato vakṣhyaami te hitam

मन्मना भव मद्भक्तो मद्याजी मां नमस्कुरु ।

मामेवैष्यसि सत्यं ते प्रतिजाने प्रियोऽसि मे ॥६५॥

मन्मनाः भव मद्भक्तः मद्याजी माम् नमस्कुरु ।

माम् एव एष्यसि सत्यम् ते प्रतिजाने प्रियः असि मे ॥

65. manmanaa bhava mad-bhakto madyaajee maan namaskuru, maam-eva-iṣhyasi satyan te pratijaane priyo'si me

सर्वधर्मान् परित्यज्य मामेकं शरणं व्रज ।

अहं त्वा सर्वपापेभ्यो मोक्षयिष्यामि मा शुचः ॥६६॥

सर्वधर्मान् परित्यज्य माम् एकम् शरणम् व्रज । अहम् त्वा सर्वपापेभ्यः मोक्षयिष्यामि मा शुचः ॥

66. sarva-dharmaan parityajya maam-ekañ sharaṇam vraja, ahan tvaa sarva-paapebhyo mokṣhayiṣhyaami maa shuchaḥ

इदं ते नातपस्काय नाभक्ताय कदाचन ।

न चाशुश्रूषवे वाच्यं न च मां योऽभ्यसूयति ॥६७॥

इदम् ते न अतपस्काय न अभक्ताय कदाचन ।

न च अशुश्रूषवे वाच्यम् न च माम् यः अभ्यसूयति ॥

67. idan te na-atapas-kaaya na-abhaktaaya kadaachana, na cha-ashushrooṣhave vaachyan na cha maañ yo'bhyasooyati

य इमं परमं गुह्यं मद्भक्तेष्वभिधास्यति ।

भक्तिं मयि परां कृत्वा मामेवैष्यत्यसंशयः ॥६८॥

यः इमम् परमम् गुह्यम् मद्भक्तेषु अभिधास्यति ।

भक्तिम् मयि पराम् कृत्वा माम् एव एष्यति असंशयः ॥

68. ya imam paramaṅ guhyam mad-bhakteṣhv-abhidhaasyati, bhaktim mayi paraaṅ kritvaa maam-eva-iṣhyaty-asañshayaḥ

न च तस्मान्मनुष्येषु कश्चिन्मे प्रियकृत्तमः ।

भविता न च मे तस्मादन्यः प्रियतरो भुवि ॥६९॥

न च तस्मात् मनुष्येषु कश्चित् मे प्रियकृत्तमः । भविता न च मे तस्मात् अन्यः प्रियतरः भुवि ॥

69. na cha tasmaan-manuṣhyeṣhu kashchin-me priya-krittamaḥ, bhavitaa na cha me tasmaad-anyaḥ priyataro bhuvi

अध्येष्यते च य इमं धर्म्यं संवादमावयोः ।

ज्ञानयज्ञेन तेनाहमिष्टः स्यामिति मे मतिः ॥७०॥

अध्येष्यते च यः इमम् धर्म्यम् संवादम् आवयोः ।

ज्ञानयज्ञेन तेन अहम् इष्टः स्याम् इति मे मतिः ॥

70. adhyeṣhyate cha ya iman dharmyan samvaadam aavayoḥ, jñaana-yajñena tena-aham-iṣhṭaḥ syaam-iti me matiḥ

श्रद्धावाननसूयश्च शृणुयादपि यो नरः ।

सोऽपि मुक्तः शुभाँल्लोकान् प्राप्नुयात् पुण्यकर्मणाम् ॥७१॥

श्रद्धावान् अनसूयः च शृणुयात् अपि यः नरः ।

सः अपि मुक्तः शुभान् लोकान् प्राप्नुयात् पुण्यकर्मणाम् ॥

71. shraddhaavaan-anasooyash-cha shriṇuyaad-api yo naraḥ, so'pi muktaḥ shubhaaṃl-lokaan praapnuyaat puṇya-karmaṇaam

कच्चिदेतच्छ्रुतं पार्थ त्वयैकाग्रेण चेतसा ।

कच्चिदज्ञानसंमोहः प्रनष्टस्ते धनञ्जय ॥७२॥

कच्चित् एतत् श्रुतम् पार्थ त्वया एकाग्रेण चेतसा । कच्चित् अज्ञानसंमोहः प्रनष्टः ते धनञ्जय ॥

72. kachchid-etach-chhrutam paartha tvaya-ikaagreṇa chetasaa, kachchid-ajñaana-sammohaḥ pranaṣhṭas-te dhanañjaya

अर्जुन उवाच

नष्टो मोहः स्मृतिर्लब्धा त्वत्प्रसादान्मयाऽच्युत ।

स्थितोऽस्मि गतसन्देहः करिष्ये वचनं तव ॥७३॥

नष्टः मोहः स्मृतिः लब्धा त्वत्प्रसादात् मया अच्युत ।

स्थितः अस्मि गतसन्देहः करिष्ये वचनम् तव ॥

Arjuna uvaacha

73. naṣhṭo mohaḥ smritir-labdhaa tvat-prasaadaan-mayaa'chyuta, sthito'smi gata-sandehaḥ kariṣhye vachanan tava

सञ्जय उवाच

इत्यहं वासुदेवस्य पार्थस्य च महात्मनः ।

संवादमिममश्रौषमद्भुतं रोमहर्षणम् ॥७४॥

इति अहम् वासुदेवस्य पार्थस्य च महात्मनः । संवादम् इमम् अश्रौषम् अद्भुतम् रोमहर्षणम् ॥

Sañjaya uvaacha

74. ity-aham vaasudevasya paarthasya cha mahaatmanaḥ, samvaadam-imam-ashrauṣham-adbhutaṇ roma-harṣhaṇam

व्यासप्रसादाच्छ्रुतवानेतद् गुह्यमहं परम् ।

योगं योगेश्वरात्कृष्णात् साक्षात्कथयतः स्वयम् ॥७५॥

व्यासप्रसादात् श्रुतवान् एतत् गुह्यम् अहम् परम् ।

योगम् योगेश्वरात् कृष्णात् साक्षात् कथयतः स्वयम् ॥

75. vyaasa-prasaadaach-chhrutavaan-etad guhyam-aham param, yogañ yogeshvaraat-kriṣhṇaat saakṣhaat-kathayataḥ svayam

राजन् संस्मृत्य संस्मृत्य संवादमिममद्भुतम् ।

केशवार्जुनयोः पुण्यं हृष्यामि च मुहुर्मुहुः ॥७६॥

राजन् संस्मृत्य संस्मृत्य संवादम् इमम् अद्भुतम् । केशव अर्जुनयोः पुण्यम् हृष्यामि च मुहुर्मुहुः ॥

76. raajan sansmritya sansmritya samvaadam-imam-adbhutam, keshava-arjunayoḥ puṇyaṅ hriṣhyaami cha muhur-muhuḥ

तच्च संस्मृत्य संस्मृत्य रूपमत्यद्भुतं हरेः ।

विस्मयो मे महान् राजन् हृष्यामि च पुनः पुनः ॥७७॥

तत् च संस्मृत्य संस्मृत्य रूपम् अति अद्भुतम् हरेः ।

विस्मयः मे महान् राजन् हृष्यामि च पुनः पुनः ॥

77. tach-cha sansmritya sansmritya roopam-aty-adbhutaṅ hareḥ, vismayo me mahaan raajan hriṣhyaami cha punaḥ punaḥ

यत्र योगेश्वरः कृष्णो यत्र पार्थो धनुर्धरः ।

तत्र श्रीर्विजयो भूतिर्ध्रुवा नीतिर्मतिर्मम ॥७८॥

यत्र योगेश्वरः कृष्णः यत्र पार्थः धनुर्धरः । तत्र श्रीः विजयः भूतिः ध्रुवा नीतिः मतिः मम ॥

78. yatra yogeshvaraḥ kriṣhṇo yatra paartho dhanurdharaḥ, tatra shreer-vijayo bhootir-dhruvaa neetir-matir-mama